

Tunne-etsivät-pelin vaikuttavuus kommunikointihäiriöisten lasten tunteiden erottelukyvyn ja muun sosio-emotionaalisen kehityksen tukemisessa

Yhteenveto

Tutkimushankkeen vastuututkija: Kerttu Huttunen, PEDEGO-tutkimusyksikkö, Oulun yliopisto

Tutkimusryhmä: dosentti Kerttu Huttunen (Oulun yliopisto), FM Joanna Kosonen (Oulun yliopisto ja Åbo Akademi), dosentti Teija Waaramaa (Tampereen yliopisto), professori Marja-Leena Laakso (Jyväskylän yliopisto)

Kommunikoinnin onnistumiseen vaikuttaa paitsi kielellisten viestien sisältö, myös se, miten tunteita ja esimerkiksi asenteita välitetään ei-kielellisin keinoin. Ei-kielellisiä kommunikointikeinoja ovat mm. ilmeet, katseen käyttö, eleet, liikkeet, tilan käyttö (etäisyyden säätely) ja äänensävyt. Tunteiden tunnistamista pidetään sosio-emotionaalisten taitojen ja sosiaalisen kyvykkyyden kehittymisessä olennaisena tekijänä. Tunteiden erotteluun, tunnistamiseen, säätelyyn ja muihin tunteisiin ja sosiaalisen kehityksen eri osa-alueisiin liittyvät hankaluudet ovat varsin yleisiä lapsilla, joiden kielellinen kehitys ei etene toivotusti.

Tunteiden tunnistamista ja muita sosio-emotionaalisia taitoja tuetaan useiden kyseiseen tarkoitukseen laadittujen harjoitusohjelmien avulla sekä päiväkodeissa että koulussa. Monet niistä vaativat kuitenkin kasvattajien kouluttamista ohjelman käyttöä varten. Koska opetus- ja kuntoutusresursseja ei ole tarpeeksi, on sosiaalisten taitojen harjoittelussa alettu yhä enemmän käyttää myös tietokone- ja älypuhelinsovelluksia ja Internet-materiaaleja. Näin myös vanhemmat voivat vahvistaa lapsensa kehitystä myös pelillisten apukeinojen tukemana.

Tässä hankkeessa selvitimme Internetissä vapaasti saatavilla olevan Tunne-etsivät pelin (Huttunen, Hyvärinen, Laakso, Parkas & Waaramaa, 2015) vaikuttavuutta kommunikointihäiriöisten lasten tunteiden erottelukyvyn ja muiden sosio-emotionaalisten taitojen harjaannuttamisessa. Tutkimuksen sisäänottokriteerinä oli se, että vanhemmat, opettajat ja/tai kuntouttajat olivat havainneet lapsella olevan hankaluuksia tunteiden erottelussa. Tutkittavina oli eri puolilta Suomea 35 iältään 6–10-vuotiasta lasta, joista useimmilla (N = 14) oli jokin autismin kirjon häiriö, useimmiten Aspergerin oireyhtymä. Lopuilla (N = 16) oli jokin muu neurologisperäinen häiriö (ADHD tai kielellinen erityisvaikeus) tai kuulovika (N = 5). Häiriöiden samanaikainen esiintyminen oli tavallista, hiukan yli puolella koeryhmän lapsista oli useampi kuin yksi sosio-emotionaaliseen kehitykseen vaikuttava häiriö. Tutkimushankkeessa kartoitettiin näiden lasten tunteiden erottelutaitoja puheesta ja kasvoilta. Niitä verrattiin tyypillisesti kehittyvien ikätovereiden (N = 109) taitoihin viiden eri tehtävän avulla. Ennen interventiota kaikki koeryhmän lasten testaustilanteissa mitatut tunteiden erottelutaidot olivat ikätovereiden taitoja tilastollisesti merkitsevästi heikommät. Eri tehtävissä koeryhmän lasten suoriutuminen jäi keskimäärin 7–19 prosenttiyksikköä tyypillisesti kehittyvien verrokkien erottelutulosten keskiarvon alapuolelle.

Koeryhmän lapset harjoittelivat tunteiden erottelua ja muita sosio-emotionaalisia taitoja Tunne-etsivät-pelin avulla kahden kuukauden ajan keskimäärin tunnin viikossa. Vanhemmille ja kuntouttajille annettiin kirjallinen tukimateriaali siitä, mistä teemoista ja miten lapsen kanssa voi pelihetkessä keskustella ja millä tavalla pelin teemoja voi laajentaa ja kytkeä lapsen arkielämään. Lapset pelasivat peliä pääasiassa kotona, ja vanhemmat olivat läsnä pelitilanteessa keskimäärin 60 %:ssa pelaamisajasta. Koeryhmän lasten taitoja seurattiin yhteensä kolmen kuukauden ajan: tehtävissä suoriutumista testattiin paitsi ennen pelijaksoa, myös heti kahden kuukauden mittaisen pelaamisjakson päätyttyä ja vielä kuukauden kuluttua sen päättymisestä. Lasten arkipäivän sosio-emotionaalisia taitoja tarkasteltiin myös vanhempien täyttämien kyselylomakkeiden avulla.

Koeryhmän lasten tunteiden erottelutaidot olivat kaikissa tehdyissä tehtävissä heti peli-intervention jälkeen ja vielä kuukausi sen päättymisestä tilastollisesti merkitsevästi paremmat kuin ennen pelaamisjaksoa. Taidot paranivat alkutilanteeseen verrattuna eri tehtävissä 5–19 prosenttiyksikköä ja ne vastasivat pelijakson päätyttyä ikätovereiden taitoja kaikissa paitsi yhdessä tehtävässä. Vanhempien VAS-asteikolla antamat arviot lapsensa tunteiden erottelutaidoista ja SDQ-kyselylomakkeen avulla antamat arviot sosio-emotionaalisista vahvuuksista ja vaikeuksista eivät sen sijaan käytännössä muuttuneet pelaamisjakson myötä. Toisin kuin ennen pelaamisjaksoa, peli-intervention jälkeen vanhempien VAS-arviot lapsensa tunteiden erottelutaidosta kasvoilta vastasivat kuitenkin hyvin testaustilanteessa todettuja lapsen taitoja FEFA2-testissä ja tehtävässä, jossa oli eroteltava tunteita valokuvista. Koeryhmän lasten kyky tuottaa tunteita omassa puheessaan ja omilla kasvoillaan ei muuttunut Tunne-etsivät-pelin pelaamisjakson myötä, eivätkä lasten tunteiden erottelu- ja tuottotaidot juurikaan vastanneet toisiaan.

Saadut tulokset vastaavat ulkomaisissa peli-interventiotutkimuksissa havaittua edistymistä lasten sosio-emotionaalisissa taidoissa.

Huttunen K, Hyvärinen H, Laakso M-L, Parkas R, Waaramaa T. Tunne-etsivät. Tietokoneohjelma tunteiden tunnistamisen harjoitteluun. Helsinki: Opetushallitus, 2015. Verkko-osoite: http://www.edu.fi/verkko_oppimateriaalit/tunne_etsivat